

THE MEETING OF VIRTUE WITH AESTHETICS

There must be some kind of instinct which gives the sense or ability to an uneducated small child, being able to select beauty among ugly; without having any idea to distinguish what is right and what is wrong in life yet. To talk about happiness in a society where there is no contact between ethics and aesthetics seems to be nonsense. We want to find out the basic principles of the relationship between the principals of Virtue and Aesthetics in Moral means. We want to analyse the role of aesthetics on moral stabilisation in society. Why do people want to bring the positive power of the good, the right and the beautiful together in the main character of a hero. What are the conventional roots which bring bad and ugly together in forming the negative character in a children play or a cartoon? Is there a kind of relationship between Virtue and society in aesthetic means, similar to industrial design which brings the function of Aesthetics and Technology together in order to make a product smart up.

Anahtar Kelimeler: Erdem, Estetik, güzel, çirkin, iyi, kötü.

Key Words: Virtue, aesthetics, beautiful, ugly, good, bad.

GİRİŞ

Bu konu üzerine düşünmeye, yıllar önce, küçük oğlumu doktoruna götürdüğümüz bir telaşımızı anımsayarak başladım diyebilirim. Ağrısı sızısı yoktu, ama mama yemeyi reddediyordu. Ne yaptysak işe yaramamıştı. Mamasını, tam doktorun bize verdiği tarife göre yapıyorduk. Besleyici değeri olan bir sürü ot, et. vs. Kaynatılıyor; blender'dan geçiriliyor; yutacağı kıvamda inceltiliyor taze taze servis yapılıyor, ama oğlan yemeyi reddediyordu.

Eşim üzgündü, doktora epeyce yakındı. Doktorumuz sevgili Prof. Dr. Erol Mavi hepsini dinledi, güllümsedi. “Siz hiç tattınız mı hazırladığınız mamadan” diye sordu. “Evet, tabii” dedi eşim. “Nasıldı tadı?” “Berbat... Çimento gibi bir şey”. Erol Mavi hoca içini çekti: “O da aynı kanaatte” dedi, “Biraz şeker karıştırın, ağzına tad gelsin yer.” Öyle yaptık ve sorun çözüldü.

Düşündüm... Bu küçük olay, aslında karmaşık bir düşünsel fenomen gibi görünen konunun temel denklemini ortaya koymuyor muydu acaba? Ne Doğru'dan, ne Yararlı'dan, ne İyi'den ne Kötü'den haberi olamayacak kadar küçük bir insan, Güzel'i Çirkin'den ayırıyor; içgüdüsel de olsa, damak tadından da gelse hazzı alıyor, acıyı reddediyordu. Okul öncesi yaşlarda çocuklara güzel müzik dinleterek onların Güzeli Çirkinden ayırma yetilerinin geliştirilmesini öneren Platon 'u düşündüm... Güzel Müziği “İyi İnsanların Dinlediği Müzik” diye tanımlayıp iyi ile güzel arasında bağlantı kurmaya çalışan; güzelliği idealar dünyasına iten ve sonra sanatı ideal devletinden kovan Platon'u...

Büyüdüğünde iyi, doğru ve yararlı olanı arayan; yaşamını bu temel kavramların değerleriyle anlamlandırmak isteyen insanın; mutluluğunu hazla tamamlamak istemesinin çok naif de olsa

* Prof. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sahne Sanatları Bölümü-İZMİR

bir küçük modeli sayılabilir miydi bu?

Sonra soruları büyütüp çoğalttım. Etik bir üst aşamada Estetikle birleşmeden gerçek anlamda bir mutluluktan söz edebilir miydik? Etik değerleri yaşama geçirme doğrultusunda bir eylem olarak tanımlanan Erdem'in gerçek anlamda hayata geçirilmesinde, Estetiğin işlevi var mıdır? Güzeli arayan, yaratan ve ondan haz alan İnsanın yaşam düzenini dengeleyen değerler arasında, Estetik görmezden gelinebilir mi? Estetiği dışlayan bir Etik ya da tekniğin çağımızda yaşama şansı olabilir mi? O zaman endüstriyel tasarım diye bir şey neden geliştirildi, nasıl geliştirildi?

Neden bütün çizgi filmlerde kötülüğü simgeleyen figürler aynı zamanda çirkin olarak çizilirler? Bilim-kurgularda dünyayı ele geçirmek isteyen, olağanüstü güçlerle donatılmış kahramanlar, neden yerli yersiz pis kahkahalar atarlar? Neden kalın, hırıltılı, korkutucu seslerle konuşurlar? Neden canavarlara özgü çarpıklıklarla, kuru kafalar, uzun tırnaklı pençeler, vahşi görümlü yüz çizgileriyle donatılırlar? Neden iyi kahramanlar aynı zamanda güzeldir? Melodramlarda bir ahlâk anıtı gibi idealleştirilen genç erkek ve kızlar neden en güzellerinden seçilir? Neden melodramların kötü kişileri hep etik değerlerin aşağıladığı işleri yaparken hem görünüşleri hem davranışlarıyla çirkinleştirilirler? Yaşamda pek çok ters örneği olmasına karşın insan neden İyi, Doğru ve Güzeli birlikte görmek istiyor? İyi ve doğru olanla yetinmiyor, güzel olanı da arıyor?

İyiye Kötü den, Doğru'yu Yanlış'tan ayırabilen bir bilinç; bu bilincin oluşturduğu Etik neden yetmiyor insana? Mutluluğunu Etik ve Estetik değerlerin birleştiği olgularda arıyor? Bulduklarından haz alıyor?

Yaşamı estetik ilkelere göre yönlendirmek istemi bizi Estetiksel kavramıyla karşı karşıya bırakır. Bir başka deyişle insanların toplumda Estetiksel olarak yaşamak istemeleri; bunu bir ideal, bir ütopya olmaktan çıkarıp bir yaşam biçimi olarak alt yapısını kurmak istemeleri anlamına geliyor. İnsanın eylemlerini bu doğrultuda çerçeveleyen bir erdem anlayışı içinde anlamlandırması; bunu toplumsal anlamda gerçekleştiremediği takdirde bireysel anlamda hayatına geçirmesi; estetiksel yaşamın ilkelerini kendinde gerçekleştirmesi demektir. Bu da yaşamın tüm değerlerinin uyumlu bir bütünlüğe oturtulması, güzelleştirilmesi, hatta sanatlaştırılmasından başka bir şey değildir.

Estetiksel bilindiği gibi Estetiğe değin anlamına gelir. İnsanla gerçeklik arasındaki ilişkinin özgül (spesifik) belirtilerini dile getirir. Güzeli ile Çirkin, Yüce ile Bayağı, Trajik ile Komik gibi değerlendirmeleri içerir Estetiksel. Etik, iyi ile kötü, Haklı ile Haksız, Yararlı ile Zararlı gibi değerlendirmeleri dile getirdiğine göre; Estetiksel kavramı Etiksel kavramıyla birlikte Sanat'ın da temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle yüzyıllar boyunca gerçek bir sanat yapıtının salt güzel olanı yansıtmadığı; aynı zamanda ve zorunlu olarak ahlaksal bir değer içermesi gerektiği üzerinde çok durulmuştur.

Yüzyıllar boyunca bir sanat yapıtının kalıcı değeri Etik ve Estetik öğelerin kaynaştırılmasındaki yetkinliğiyle değerlendirilmiştir. Aslında Güzeli ve İyi'nin birliği ve ayrılmazlığı Antikçağ'dan beri bilinen bir olgudur. Daha da geriye baktığımızda: Arkeoloji, Etnografya, Sanat Tarihi, Dil Tarihi vb. alanlarda yapılan araştırmalar, bize Arkaik toplumlarda var olan toplumsal bilinç biçiminin yaygın bir şekilde etik, dinsel ve estetiksel karakterde öğeleri birlikte kapsadığını açıklamaktadır. Başlangıçta iç içe olan bu öğelerin çok sonraları bir-

birinden ayrıştığını; Birbirlerine göre özerk birer varlık kazandıklarını biliyoruz.

İlkel toplumda neyin iyi, neyin kötü olduğu konusundaki değerlendirmeler başlangıçta genel ve belirsizdi. Kolektif toplum yaşayışı ve düşüncesinde, hangi görünüm ve nesnelere olumlu, hangilerinin olumsuz olduğu pratik yaşam faaliyeti içinde, çalışma sürecinde, toplumsal dayanışma pratiklerinin gelişme süreci içinde ortaya çıktı. Zamanla kavramlar belirginleşti, sınırlandı, tanımlandı. Yararlı, Etik ya da Dinsel olarak kendine özgü anlamlar kazandırıldı. Karşıtlıkları belirlendi. Yararlı ve Zararlı, Hayır ve Şer, Kutsal ve Şeytanî gibi kategoriler ortaya çıktı. Bunlar insan için İyi olanlar ve Kötü olanlar sınıflaması içine yerleştirildiler. Mitologya'lar kolektif bilincin yarattığı bu değerleri yansıtan simgeler ve öykülerle oluşturuldu.

Eski mitologyada Güneş ve Işık "Hayr"ı Gece ve Karanlık ise "Şer"i gösteriyordu. Böylece kavramlar giderek etik birer karakter kazandılar. İlkel inanç, fantastik ruhları da Yararlı ya da Zararlı olarak değerlendirdi. Yararlılık temeli üzerine yayılan bu genel değerlendirmelerin açıkça estetiksel bir yön taşıdığı da görülüyordu. Yararlı olan, Hayırlı olan, Kutsal olan şey aynı zamanda Güzel sayılıyor; Zararlı olan, Şer Olan, insana düşmanca olan şey de Çirkin görülüyordu.

Ünlü Etnolog Taylor 'ün Amerikan Kızılderili kültüründen verdiği şu örnek ilginçtir: Amerikan Kızılderili Mitologyasında Aydınlık ve Karanlık vardır. Güneş Tanrısı, insanlara yararlı olan şeyleri getiren, İnsanlara ateş yakmasını, avlanmasını ve ekip biçmesini öğreten biriydi. Tüm iyi şeyleri getiren de oydu. İnsanların onun karşısında büyülenmelerine yol açacak şekilde tasarlanmıştı. Güzel Olan'ın en yüksek şekilde cisimleşmesi olarak kabul ediliyordu. Buna karşılık Ay Tanrısı, insanlara zarar ve ölüm getirecek Şer ve Çirkin olan ne varsa bütün onların cisimleşmesiydi.

Antropoloji benzer değerlendirmelere yönelen mythoslara yeryüzünün çeşitli kesimlerinde yaşayan başka halkların kültürlerinde de rastlandığına dikkatimizi çeker. Hintli'lerde, Buşman'larda, Eskimo'larda olduğu gibi.

Çok eskilerden günümüze gelen bir BASK dansı da konumuza ilginç bir örnek oluşturur. Baharın gelişi ve bereket için yapılan bir pagan tören dansıdır bu. Biri İyi ve Güzel olanı, öteki Kötü ve Çirkin olanı temsil eden iki dans topluluğunun karşılıklı çekişmesi üzerine kuruludur. Birinci topluluk, göz alıcı giysiler, ikinci topluluk yırtık pırtık giysiler giyinirler. İkinci topluluğun yaptığı dans, birinci topluluğun yaptığı dansın bir parodisidir. Doğal olarak dans Güzellik ve İyiliğin zaferiyle son bulur.

Toplumsal yaşamın giderek gelişen yapısı, gittikçe karmaşıklaşan; çok yanlılık ve yönlülük kazanırken bir yandan da alabildiğine ayrıntılaşan bir değerler sistemini getirmiştir yaşamımıza. Toplumsal bilinçte yansımaları bulan bu süreçte başlıca üç eğilim kendisini göstermektedir:

İlk eğilim: Bilimsel Bilgiyi ortaya çıkaran eğilimdir. Bilgi mekanizmasının gelişimiyle giderek nesnelleşen; tümüyle dogmatik yani önceden hazır verilen açıklama reçetelerinden bağımsız, nesnel bir yöneliştir bu. Kuşku, merakı, araştırmayı, giderek bilimsel bilgiyi ortaya çıkaracak olan eğilim budur.

İkinci Eğilim: Yararlı, Etik, Dinsel, Siyasal, Hukuksal bilincin; son olarak da Estetik bilincin yavaş yavaş kendini belirlemesi ve oluşmasını getirmiştir.

Üçüncü Eğilim: Estetik Bilinç bu aşamada gitgide zenginleşmiş ve eklenmiş; Güzellik, Zarıflık, Büyüklük, Yücelik gibi daha birçok estetiksel değer arasında ayırım yapabilir hale gelmiştir.

Estetiksel değerler sisteminin tarihsel olarak ortaya çıkış ve gelişiminin çok kısa bir özeti

belki böylece de yapılabilir. Gorki'nin içinde yaşadığı yüzyılı Siyaset ağırlıklı Yüzyılı olarak kabul etmesi ve gelecek yüzyılın kesinlikle Estetik ağırlıklı bir yüzyılı olacağını nitelemesi bu bağlamda anlam kazanmaktadır. Çünkü o zamana kadar gelen erdem anlayışı Etik ağırlıklıdır ve etik, her çağda egemen sınıfın çıkarlarına uygun hale getirilmiş bir egemen ahlak anlayışını siyasete, hukuka, insanlar arası, ülkeler arası ilişkilere empoze etmekte, Erdem'i de bu doğrultuda kullanmaktadır. Bu tür bir erdem anlayışının elbette yararcılığı öne alan; estetiğin içerdiği değerleri görmezden gelebilen bir erdem anlayışı olduğunu vurgulamak gerekir.

Burada biraz durup; Arkaik kültür'den bu yana gelen bütünlüğün parçalanmasıyla bir tür özerklik kazanan Etik ve Erdem anlayışının Antik düşünce dünyasındaki yeni konumlarına bakmamız gerekir:

Sokrates ile birlikte ilgisini Doğa'dan insan yaşamına çeviren Felsefe'nin artık bu yaşamı daha İyi ve Güzel yapacak değerlere ve problemlere döndüğünü biliyoruz. “ Nereden gelip nereye gidiyoruz?” Ya da “Niçin gelip Niçin gidiyoruz” türünden Kozmogonia soruları açık seçik yanıtlanamayınca “Şimdilik ne yapmalıyız” düşüncesi önem kazanıyor. Dünyada kısa süreli bir konukluğumuz var. Bu konukluğumuzu daha anlamlı, daha mutlu geçirebilmek için kendi çabamızla, alın terimizle ne yapabiliriz? Ne yapmalıyız sorusu gündemdedir artık. Böyle bir soruya verilen yanıtlar da adına Etik dediğimiz Ahlâk felsefesinin temellerini oluşturmaktadır. Mutlu olmanın dayanaklarını araştırmaya başlıyor Etik. Kişiyi son noktada mutluluğa ulaştıracak eylemlerin; bu eylemler sırasında kişiye eşlik eden İyinin, Kötünün incelenmesine yöneliyor. Böylece Doğru davranmanın ölçütleri, bizi doğru davranmaya yönelten nedenler ve Doğru eylemler üzerine sorular ve yanıtlar içeren bir alt alan oluşturuyor Etik felsefenin içinde.

Etik yargılar eyleme ilişkin yargılardır. Eyleme karar verirsiniz; bir eylemin doğruluğu ya da yanlışlığını saptarsınız ya da bunun için yargılar türetirsiniz. Ne var ki bütün bu etik yargılar eyleme yöneliktir ve eylemin çeşitli evrelerine ilişkindir. Çünkü İyilik ya da Kötülük davranışlarla ortaya çıkan değerler olarak görülmektedir.

Burada Etik ve Ahlâk'ın çok sık karıştırılan anlamlarıyla ilgili bir temel saptamanın da altını çizmeliyiz: Etik: Doğru ile yanlış davranışın teorisi'dir. Bir başka deyişle Ahlâk'ın felsefesidir Etik. Ahlâk ise Etiğin pratiğe dönüşmüş biçimi'dir. Etiğin ilkeleri, Ahlâk'ın davranış tarzları vardır.

Düşünce tarihinin derinliklerinden günümüze uzanan yolda Etik iki ana yöneliş doğrultusunda gelişmiştir. Bunların ilki ve en eskisi olan Normatif Etik, insanlara nasıl davranmaları gerektiğini söyleyen ahlâk yargılarını ileri sürer; buyruklar getirir, önermeler sunar, kurallar, tavsiyeler, öneriler yapar. Olması Gereken'le ilgilenir. İnsanın insanla, toplumla, Tanrı ile ilişkilerinin nasıl olması gerektiğine ilişkin normlardır bunlar. Son aşamada kişinin mutluluğunu hedefleyen bir etik bu.

Grek düşüncesinde mutluluğun iyiye yönelmek ve onu gerçekleştirmekle elde edilebileceğini önce Sokrates savundu. İyiye yönelen ve onu gerçekleştiren davranışlara Erdem adını da o verdi. Tüm Sokrates'çi okullar da İYİ'nin ne olduğu sorusuna bir karşılık aradılar. Kimi Aristippos gibi, Epikuros ve ardılları gibi mutluluğu Haz 'da buldular. İnsanı geçici haz değil sürekli olan gerçek hazlar mutlu kılabilirdi. Bunun için de bilgiye yönelmeyi önerdiler.

Bilginin hazzı, kendi kendisinden hoşnut olmasıyla belirirdi Bu da töresel bir hoşlanma duygusuydu. Ahlaki memnuniyet anlamındaki EUDAİMONİA ile Ruh dinginliği anlamındaki

ATRAxia bu tür birer hazdılar. Bunlara Bedensel zevkler peşinde koşarak değil Bilgelik'le varılabilirdi. Platon gerçek mutluluğun idealar dünyasını kavramakla gerçekleşeceğini savunurken; buraya bilgelikle ulaşılacağını vurguluyordu.

Çok geçmeden Bilgelik insanı mutluluğa ulaştırın en yüce erdem olarak kutsandı. Epikuros dan Bentham'a kadar neredeyse bütün faydacılar Faydalı olanın aynı zamanda Haz verdiğini ileri sürdüler. Böylece Etik Haz, Güzelden alınan Estetik Haz'dan daha üstün bir konuma gelip oturdu. Erdem de etik ilkelere yönelik bir eylem biçimi olarak kutsandı.

Kendisinde estetik haz uyandıran nesneye Güzel diyordu insan. İyi ile Güzel'i pek birbirinden ayırmamıştı. İyi = Tinsel Güzellik anlamında kullanıldı yüzyıllarca. Pythagoras ise ilk kez Güzel'i = Uyumlu olan biçiminde tanımladı. Uyum tanrısalı. Herhangi bir nesneyi güzel bulmamız onda tanrısal uyumun bir yansımasını algılamamızdan ötürüydü.

İnsan güzelin farkına önce doğada vardı, ama "Doğada algılanan güzel" ile yetinmedi. Güzelden aldığı hazı yaşamına taşımak; insanın başka insanla, toplumla, doğa ile ilişkilerini, güzelde algıladığı uyum yasalarıyla yeniden düzenlemek istedi ve böylece Sanat'ı yarattı. Sanat'ta biçimler ve ilişkiler yeniden, gerçeğin bir üst boyutunda yaratıldı. Gerçekliğin olması gereken boyutunda yeniden yaratılmış biçimi; Sanat'ın: "estetik haz verme gücü"nü de kullanarak insanlar üzerinde çok daha etkili olabilmesi; dahası bu sanatsal biçimden edinilen izlenimlerle yaşamın düzenlenmeye kalkılması, Platon'dan başlayarak pek çok radikal ahlakçı'nın sanatı ve sanat yoluyla gerçekleştirilen estetik hazı afaroz etmelerine yol açtı.

Görünüşte sanata karşı çıkan bu eğilim; adı konulmasa da, özünde; estetik kavramında bütünlenen kavramların egemenliğinde bir erdem anlayışının yerleşmesine karşı çıkış olarak değerlendirilmelidir. Çünkü genelde egemen toplumsal sınıfın çıkarları doğrultusunda biçimlenen; zamana, mekâna ve tarihsel koşulların yönlendirmesine göre değişikliklere uğrayan Ahlâk'ın tersine Estetik haz üzerine temellenen uyum anlayışı çok daha kalıcı ve etkili izler bırakabildiğinin de farkına varılmıştır.

Bu nedenle estetiksel değerleri sanatla sınırlama; güzelliği kendiliğinden, tanrısal bir uyum bütünlüğü olarak Sanat eserlerinde görülen anlaşılabilir ve açıklanabilir bir gizem içine almak; sırasında sanatı, sırasında sanatçıyı etik değerler adına suçlayarak, Etiğin salt egemenliğini, Estetiğin yargılayıcılığından ve çekiciliğinden uzak tutmak; XVIII. yüzyılda Baumgarten'e kadar sağlam bir yol olarak uygulanmış gelmiştir.

Estetik terimi XVIII. yüzyıl ortalarından bu yana kullanılıyor. Alman filozof Alexandre Baumgarten tarafından ortaya atılan bu kavramla birlikte Mantık ve Etik gibi Güzellik Duygusu da felsefi düşüncede bir yere oturtulmuş oldu. İyi, Hakikat ve Güzel birer kategori olarak ilk kez felsefede yan yana geldi.

XVIII. yüzyılın sonlarına doğru Estetik terimi Duyusal Algı kuramı olarak değil, bir güzellik ve Sanat Felsefesi olarak ifade ediliyordu. Estetik kavramı içinde ele alınan sorunlar neredeyse 2500 yıldır felsefede değişik kategoriler altında incelenmişti. Ancak XVIII. yüzyılın ortalarında Güzellik ve Sanat'ın özüyle ilintili düşünceler felsefe ile teolojide bütünleşebilmiş, yazıya dökülebilmeyi. Şiir, Resim, Müzik, Mimari gibi apayrı somut sanatlar çözümlenebilmişti.

Baumgarten sayesinde, estetiğe ilişkin sorunların tümü tek tek ele alınabilmiş, üzerlerinde yoğunlaşılabilmiştir. Hepsisi belirli bir bilgi dalının nesnesi haline gelmişlerdir. Bir şeyin hem İyi hem Güzel olabileceği gibi olmayabileceği de; Nitelikli bir kimsenin Çirkin, Güzel bir kimsenin Bayağı olabileceği artık daha net anlaşılır hale gelmiştir. Bu Romantizm ile birlikte sanat

yapıtlarında da yansıtılabilmektedir.

Bugün Güzel kavramını insanın ahlaksal özelliklerini ifade etmek için kullandığımızda ona etiksel bir anlam katıyoruz. Güzel insan diyoruz Çok Güzel bir Davranış diyoruz örneğin. Bu gibi kullanımların içeriği Etik'i ilgilendirir aslında ama Güzellik sözcüğünden sözcüğün tam anlamını kastediyorsak, o zamanda burada karşımıza Estetiksel bir kategori çıkmaktadır. Bunun içeriği ile de Estetik uğraşır.

Şu halde, Estetik Bilimi'nin birincil araştırma nesnesi, Güzellik ya da Güzel Olan'dır. Ne var ki sırasında özleri bakımından Güzel Olan'a dönüşen bazı görünüşler de ortaya çıkmaktadır ki bunlar bu özellikleri nedeniyle de estetiğin araştırma konusu durumuna gelmektedirler. Bunlara Estetik özellikler ya da Estetik değerler diyoruz. Örneğin Çekici, Zarif, Yüce, Kahraman, Dramatik, Trajik, Komik bunların karşıtları vb. Böylesi fenomenlerin sayısı oldukça fazladır. Böyle olunca Estetik sadece güzel olanın bilimi olmaktan çıkar; insanın çevresinde yatan, insanın pratik faaliyetinde yarattığı gerçekliği yansıtan; Sanatta saptanabilen tüm estetik değerlerin zenginliğini araştırmanın bir bilim dalı haline gelir. Daha kısa bir tanımlama ile yüklenildiği yeni değerlerle birlikte Estetik: Gerçekliğin insanlar tarafından estetiksel olarak özümlemesinin bilimi oldu. Doğal olarak Estetik- Sanat ilişkisi de işin içine karıştı. Estetik böylece bir boyutuyla Güzellik Felsefesi Bir boyutuyla Sanat Felsefesi olarak değerlendirilir oldu.

Çağdaş estetik, Estetiksel olanla Sanatsal olan arasında diyalektik bir ilişkinin varlığını kabul etmektedir, çünkü güzellik ve sanat birbirlerinden ayrılamıyor. Karl Marx'ın da söylediği gibi: Sanat güzelliğin yasalarına göre yaratmanın başlıca alanıdır. Gerçek yaşamın estetiksel algısı, sanat yoluyla dolayımlaştırılır (sanatlı ifade). Estetik Olan'ın alanı ise sanat dünyasından çok daha geniş olan bir alana uzanmaktadır. Çok ender örneklerde sanatsal yaratma salt güzeli yaratma konumuna indirgenir, çünkü topluma yönelik bir sanatsal yaratıda sadece Estetik Olan değil sözgelimi yararlı olan, politik, etik ve dinsel olanın da bir anlamda çözümlenmesi gerekmektedir. Bu bakımdan hiç kuşkusuz Güzellik ile Sanat ya da Sanatsal olanla Estetiksel olan hem iki ayrı alanmış gibi görünmektedir hem de aralarında çok sıkı bir bağlantı söz konusudur. Biri ötekinden kopuk ele alındığında, İkisinin de hakiki özü kavranamaz hale gelir.

Estetiksel olanla Sanatsal olan arasındaki ilişkilerin diyalektiği, yani birbirlerinden bağımsızlıkları ve birbirlerine sınıksız bağlantılı oluşları Estetik konusunun yapısını da belirlemektedir. Bu ise: Dünyanın insan tarafından estetiksel olarak özümlemesinin araştırılması ile insanın sanatsal yaratıcı faaliyetinin araştırılmasını birbirine bağlamanın başlıca koşulu olarak değerlendirilmektedir.

Yukarıda Erdem'i; insanın kendisini aşma, yetkinleşme yolunda giriştiği eylem olarak tanımlamıştık. Çağımızda bu eylemin değerleri, salt Etik olanın klasik iyi kötü, doğru yanlış, yararlı yararlısız, hayır şer boyutlarına; Estetik olanın Güzel çirkin, zarif kaba, yüce, aşağı, trajik komik, vb. ölçütlerini de katmak durumundadır. Egemen toplumsal sınıfın çıkarlarına göre biçimlenmiş bir ahlak anlayışının yabancılaştırdığı değerler üzerine kurulu, soyut, metafizik bir erdem anlayışı; yerini estetik değerleri de kapsayan nesnel ve özdeksel bir kimliğe bırakmış görünmektedir. Bu Etik ve Estetiğin ayakları yere basan bir erdem anlayışı oluşturmak yolunda yeniden bütünleşmesidir. Yaşamın estetikleştirilmesinin temel ölçüt ve yollarını bu birleşme ortaya koyacaktır.

Yaşam güzelleştirilmelidir. İnsanın İnsanla, toplumla çevreyle olan ilişkileri estetik değerlerle bütünleşen bir sanat yapıtlarına dönüştürülmelidir. Böyle bir yaşam insanın algılayacağı en yüksek haz olan estetik hazzı içeren bir yaşam olacaktır. Erdem artık estetik değerlere sırtını dönmüş salt etik değerlerin borazanlığını yapan tek yanlı kimliğinden kurtulmuş; estetik-

sel yaşamı gerçekleştirmeye yönelik yepyeni bir kimliğe kavuşmuştur. Bunun sanata yansıması ve sanatsal olanın yaşamın estetikleştirilmesindeki rolü ise başlı başına bir başka incelemenin konusunu oluşturacak yoğunluktadır.

KAYNAKÇA

- Açıköz, Mustafa: Sağduyu Eylem İlişkisi, Birey Yayıncılık, İstanbul 1977
- Akarsu Bedia: Ahlâk Öğretileri, 3. Basım. Remzi Kitabevi, İstanbul 1982
- Aristoteles: Nikomakhos'a Etik, (Çev. Saffet Basür) Ayraç Yayınevi Ankara, 1988
- Bauman, Zygmunt: Postmodern Etik, (Çev. Alev Türker), Ayrıntı Yay. İstanbul, 1998
- Brenkert George G: Marx'ın Özgürlük Etiği, (Çev. Yavuz Alogan) Ayrıntı Yay.İst.1998
- Delius Herald: Etik, Günümüzde Felsefe Disiplinleri (Çev. Doğan Özlem) 2. Bas. İnkılâp Kitabevi İstanbul 1997
- Esslin, Martin: Dram Sanatının Anlamı. (Çev. Ö. Nutku) Yapıkredi Yay., İstanbul 1996
- Kranz Walther: Antik Felsefe ,(Çev. Suat Y.Baydur) Sosyal Yayınlar İstanbul 1984.
- Kuçuradi, İonna: Etik, 2. Bas. Türkiye Felsefe Kurumu Yay. Ankara 1996.
- Kuçuradi, İonna: İnsan ve Değerleri, Türkiye Felsefe Kurumu Yay. Ankara 1998.
- Macintyre, Alasdair, Erdem Peşinde, (Çev. Muttalip Özcan) Ayrıntı Yay. İstanbul 2001.
- Sevda Şener, Düünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi, Anadolu Üniv. Yay. Eskişehir 1991
- Tuncay Murat: Dogma ve Drama, Atatürk Üniv. G.S.F. Dergisi S:1 Erzurum 1999
- Tuncay Murat: Tiyatroda Haz ve Yarar İlkesinin Dünkü ve Bugünkü Boyutları, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları İzmir, 1992
- Tuncay Murat: Tiyatronun Ahlaksızlığı, Tiyatro Anadolu, S: 3 Eskişehir 1991.
- Yenişehirlioğlu, Şahin: Felsefe ve Sanat, Dayanışma Yayınları, Ankara 1982